

Література

1. Геоботаничне районування Української РСР / Під ред. А.І. Барбарича. – К.: Наукова думка, 1977. – 304 с.
2. Зелена книга України / під заг. ред. чл.-кор. НАН України Я.П. Дідуха – К.: Альтерпрес, 2009. – 448 с.
3. Красная книга Брянской области. Растения. Грибы / О.И. Евстигнеев, Ю.Л.Федотов, Н.М.Панасенко и
4. Лобань Л.О. Рідкісні види басейну р. Удай, запропоновані для регіональної охорони (Чернігівська обл.) / Л.О.Лобань // 36. наук. праць викладачів природничо-географічного факультету. – Ніжин: НДУ ім. Миколи Гоголя, 2007. – Вип. 1. – С. 12-18.
5. Лобань Л.О. Флористичні знахідки в басейні р Удай / Л.О.Лобань // Укр. ботан. журн. – 1999. – Т.56. – № 3. – С. 314–317.
6. Рідкісні види судинних рослин Чернігівщини та їх представленість на природно-заповідних територіях області / Андрієнко Т.Л., Лукаш О.В., Прядко О.І. та ін. // Заповідна справа в Україні. – 2007. – Т.13, вип. 1-2. – с.33 38.

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ЗОНАЛЬНІСТЬ МОНОКАРПІЧНОГО ПАГОНА *CHAMOMILLA RECUTITA* (L.) RAUSCHERT (ASTERACEAE)

Маховська Л.Й., Буняк В.І.

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Інститут природничих наук, кафедра біології та екології*

Вступ. *Chamomilla recutita* широко застосовується в народній і офіційній медицині як протизапальна, протиспазматична, бактерицидна і жовчогінна рослина [3]. У морфолого-біологічному відношенні вона досліджена ще недостатньо. Тому метою нашої роботи було провести структурний аналіз генеративного пагона і вивчити будову його структурно-функціональних зон.

Матеріали та методи. Відбір рослин для морфометричного аналізу проведено у фенофазі повного цвітіння в дендропарку «Дружба» Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. Вибірка пагонів налічувала 25 екземплярів. Вивчено епіморфологічні елементи пагона – підраховано кількість метамерів і виміряно основний параметр – довжину міжвузль.

Отриманий цифровий матеріал опрацьовано за методикою [2] з використанням програми Microsoft Excel. Побудовано статистично репрезентативні модельні криві зміни довжини міжвузль метамерів монокарпичного пагона *Chamomilla recutita*.

Результати та обговорення. У функціонально-ритмологічному відношенні пагони за тривалістю розвитку є однорічними, за просторово-морфологічними ознаками належать до типу ортотропних видовжених; за ритмом розвитку – пагони збагачення забезпечують збільшення загальної поверхні рослин за рахунок галуження; за спеціалізацією апекса – монокарпичними.

Висота генеративного пагона *Chamomilla recutita* залежно від умов зростання коливається і складає $70,35 \pm 1,41$ см. Як відомо, пагін має модульний принцип власної організації і складається з фітомерів. У досліджуваного виду він утворений 23-30 метамерами, середнє арифметичне значення якого становить 25.

У морфологічній будові пагона чітко простежується структурно-функціональна зональність, яка представлена зоною гальмування (ЗГ), що охоплює 13-22 метамери, зоною збагачення (ЗБ) (8-13 метамерів) і верхівковим суцвіттям-кошиком (ВС). У загущених рослин має місце акротонний тип галузнення: на головному пагоні формується від 7 до 11 бічних пагонів збагачення другого порядку, від 1 до 4 бічних пагонів третього порядку; галузнення може досягати 4 порядку. Наприклад, довжина бічних пагонів другого порядку становить: $24,85 \pm 2,38$ см, $24,18 \pm 2,30$ см, $25,21 \pm 1,29$ см, $23,37 \pm 1,54$ см, $19,92 \pm 1,65$ см, $16,36 \pm 1,61$ см, $13,02 \pm 1,23$ см, $10,74 \pm 1,28$ см. Як бачимо, спочатку спостерігається незначне збільшення довжини паракладіїв, а далі поступове зменшення.

Натомість, у поодиноких рослин висота є меншою (від 40 до 51 см), більше формується бічних пагонів знизу і спостерігається базитонний тип галузнення.

Слід відмітити, що довжина паракладіїв закономірно зменшується в акропетальному напрямку і вони повторюють структурно-функціональну зональність головного пагона, за винятком верхньої частини, де випадає зона гальмування.

Завдяки галузненню головного пагона, моноподіальному наростанню його, як і бічних, у рослин впродовж онтогенезу формується замкнена моноподіальна система пагонів.

Біологічна крива зміни довжини міжвузль монокарпічного пагона має ступінчастий характер з максимумом на 19-21 метамерах, з поступовим підняттям висхідної і різким спадом низхідної її частин.

Статистично репрезентативні модельні криві зміни довжини міжвузль паракладіїв другого порядку у рослин з акротонним типом галузнення показують ступінчастий характер, з різкою висхідною частиною з максимумом на першому метамері. У кожного наступного бічного пагона другого порядку зменшується кількість метамерів від 6 до 3 і, відповідно, вкорочується біологічна крива.

Висновок. Виявлено два типи функціонально-зональної структури пагона, що можна виразити «формулою»: I тип: ЗГ-ЗБ-ВС (характерний для загущених рослин з акротонним типом галузнення) і II тип: ЗГ-ВС (у поодиноких рослин з базитонним типом галузнення).

Література

1. Борисова И.В. Разнообразие функционально-зональной структуры побегов многолетних трав/ И.В. Борисова, Т.А. Попова// Ботан. журн. – 1990. – 75, №10. – С. 1420-1425.
2. Козій Б.І. Методика позоального моделювання будови монокарпічного пагона трав'яних багаторічників / Б.І. Козій, Й.М. Берко// Укр. ботан. журн. – 1989. – 46, № 2. – С. 93-97.
3. Перевозченко И.И. Лекарственные растения/ И.И.Перевозченко, Б.В. Заверуха, Т.Л. Андриенко. – К.: Урожай, 1991. – С. 166-168.